

Taina Väre, Annukka Mäkinen
Eduskunta
Hallintovaliokunta

Kuntaliiton lausunto Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan hallintovaliokunnalle valtioneuvoston maaseutupoliittisesta selonteosta sekä aluekehityksen että kokonaisturvallisuuden näkökulmista.

Selonteko on laaja ja monipuolinen ja se ulottuu pitkälle tulevaisuuteen. Selonteon suositukset ovat vielä yleisellä tasolla, mutta ne ovat oikeasuuntaisia. Selonteko nostaa esille sekä maaseudun että alueiden lukuisat haasteet ja se näkyy myös suositusten määrässä. **Olennaista on se, miten suositukset saadaan käytännön toimenpiteiksi ja maaseutuvision tavoitetila 2040 toteutumaan.**

Selonteon **kansallinen maaseutuvision vuoteen 2040** on ”Kehittyvät maaseutumme - turvallisen, toiveikkaan ja kestävästi elinvoimaisen tulevaisuuden tekemisen ja poliittisten ratkaisujen ytimessä” nostaa myös turvallisuuden sekä poliittiset ratkaisut vision.

Selonteon **kansallisen maaseutuvision tavoitetilassa 2040** on kuvattu ”Suomessa on digitaalisesti ja fyysisesti saavutettava, taloutta uudistava ja kestävästi elinvoimainen, palveluiltaan luova, tulevaisuuteen uskova maaseutu” Tavoitetila kokoa hyvin myös kuntien ja alueiden elinvoiman tekijät. Suosituksissa ja myöhemmin toimenpide-esityksissä tulee vahvasti näkyä sekä vision tavoite sekä keinot, millä tavoitteeseen päästään.

1. Huomioita maaseutupolitiikasta ja aluekehittämisestä

Maaseutupoliittisessa selonteossa on kuvattu hyvin kattavasti maaseutumaisten alueiden ja kuntien tilannetta ja muutostekijöitä sekä tulevaisuuden potentiaalia, mutta myös haasteita ja uhkia. Samoin alueiden eriytymiseen sekä palveluverkko-muutoksiin on selonteossa kiinnitetty huomiota eri näkökulmista. Selonteon lähtökohtana on, että maaseudulla on asukkaita ja yrityksiä, joille tulee tarjota arjen sujuvuus sekä palveluiden saavutettavuus.

Väestönkehitys vaikuttaa ja haastaa merkittävästi maaseutumaisten, erityisesti pitkien etäisyyksien alueiden kehitystä sekä tieverkon, liikenne- ja viestintäyhteyksien, joukkoliikenteen ja saavutettavuuden sekä rahoituksen osalta. Näillä kaikilla on merkittävä yhteys alueiden ja kuntien elinvoiman tekijöihin sekä kuntien että hyvinvointialueiden mutta myös muiden julkisten palveluiden alueelliseen läsnäoloon ja saavutettavuuteen.

Myös maaseudun, alueiden ja kuntien erilaisuus ja erilaistuminen on kattavasti kuvattu selonteossa sekä yhdenvertaisuuden että saavutettavuuden haasteisiin. Erilaistuminen on voimistunut, joten samat ratkaisut eivät toimi kaikkialla vaan tarvitsemme erilaisia alueellisia ja paikallisia keinoja uusien ratkaisujen löytämiseksi.

Katsomme, että erilaisilla alueilla ja kunnissa haasteisiin voidaan parhaiten vastata mm. mahdollistamalla erilaisia palveluiden järjestämisen tapoja sekä asuttavuuden että yritystoiminnan edistämiseksi.



Selonteon kappaleessa 3.4 kuvataan kattavasti maaseudun talouden rakenteiden tilannetta ja todetaan, että maaseutualueilla on paljon hyödyntämätöntä kestävä talouden potentiaalia esimerkiksi biotaloudessa mm. ruuan, matkailun, maatalouden ja luonto- ja metsäaloilla sekä energia- ja ympäristötoimialoilla. Väestökehitys vaikuttaa maaseuduilla työpaikkakehitykseen, yritysten sukupolvenvaihdoksiin, kuntien talouteen ja palveluihin ja asuttavuuteen

Selonteossa todetaan myös, että **osaavan työvoiman saatavuus** on yksi keskeisimmistä elinkeinotoimintaa jarruttavista tekijöistä, myös maaseutualueilla. Samoin todetaan, että OECD korostaa tarvetta ymmärtää ja hyödyntää paremmin maaseutualueilla olevaa innovaatio- ja kasvupotentiaalia sekä ratkaista pitkään jatkunut alueiden eriarvoistumiskehitys. Tietotalous, TKI-toiminta ja innovaatiot vaikuttavat maaseuduilla kaikkiin arvoketjujen osiin ja eri sektoreilla on merkittäviä potentiaaleja arvonlisäykselle.

Katsommekin, että maaseutualueiden potentiaalin hyödyntämiseksi tulee varmistaa sekä koulutuksen saatavuus että maaseuduilla toimivien eri kokoisten yritysten pääsy TKI-toimintaan sekä rahoituksen että käytännönläheisen innovaatiotoiminnan keinoin. Tärkeitä innovaatiokumppaneita ovat yliopistojen lisäksi myös seudulliset ammatilliset oppilaitokset ja ammattikorkeakoulut.

Maaseudun kehittämisen ja aluekehittämisen yhteys ja yhteensovittaminen

Aluekehitys ja maaseutupolitiikka ovat käytännössä tiiviisti kytköksissä — maaseutupolitiikka on yksi aluekehityksen keskeinen osa-alue. Maaseutupolitiikka konkretisoi tavoitteet mm. elinkeinoja ja työllisyyttä, palveluja, rakennettua ympäristöä ja liikenne- ja tietoliikenneyhteyksiä sekä hyvinvointia koskien maaseudun erityisolosuhteisiin.

Kuten selonteossa aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä todetaan, aluekehittämisen kohteena olevat alueet voivat olla mittakaavaltaan ja ominaisuuksiltaan hyvin erilaisia. Myös maaseutupolitiikan visiossa esitetään, että erilaisia alueita kehitetään omista lähtökohdista käsin. Harvaan asutun maaseudun ominaispiirteet ovat erilaisia kuin suurissa kaupungeissa, ja työtä tehdään niin paikallistasolla kuin suuralueittain ja erilaisia ja eri kokoisia alueita verkottaen.

Aluekehittämisen kokonaisuuden puitteissa käydään keskustelua kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikan tavoitteista mm. alueiden uudistumisen neuvottelukunnassa (AUNE). Nykyisessä laissa alueiden kehittämisestä AUNE:n tehtävänä on sovittaa yhteen ja seurata alueiden kehittämisen strategista kokonaisuutta ja sen vaikutavuutta. Lainsäädännön osalta aluekehittämisen tavoitteiden ja toimien sekä resursien suhde kaupunki- maaseutu- ja saaristopolitiikkaan ei kuitenkaan ole kaikilta osin selkeä. **Pohdittavaksi jää, miten näiden politiikka-alojen välinen yhteistyö ja yhteensovittaminen toimii ja miten sitä tulisi kehittää. Kansallista rahoitusta ns. pienen aluepolitiikan toteuttamiseen (esim. TEM:n hallinnonalan alueiden kestävä kasvua ja uudistumista tukeva AKKE-rahoitus) ei tällä hetkellä ole.**

Tiedolla johtamiseen ja sen kehittämiseen liittyvät toimet ovat kannatettavia eri politiikkojen osalta mm. alueiden erilaisuuden tunnistamiseksi ja huomioimiseksi sekä tietoon ja vaikutusten arviointiin perustuvaan päätöksentekoon. Katsommekin, että selonteon **tavoite 5.4** ”Lisätään, kootaan ja hyödynnetään yhteiskunnallista maaseututietoa” suosituksineen sekä **tavoite 5.5**. ”Terävöitetään ja vahvistetaan maaseutupoliittista suunnittelujärjestelmää” suosituksineen, ovat kannatettavia ja tukevat sekä aluekehityksen että kokonaisturvallisuuden tarvitsemaa tietopohjaa ja rakenteita. Suositusten toimeenpanossa tulisi huomioida muiden politiikkojen välinen yhteistyö nykyistä paremmin.

2. Huomioita maaseudun elinvoimasta kokonaisturvallisuuden kehityksessä

Kokonaisturvallisuuden tekijät ja tilannekuva on selonteossa kuvattu kattavasti kappaleessa 3.7 ”Maaseudun elinvoima kokonaisturvallisuuden kehityksessä”. Siinä todetaan, että maaseudun toimijat ovat keskeisiä huoltovarmuuden kannalta kriittisten palveluiden ja infrastruktuurin ylläpidossa. Samoin todetaan mm. tietoliikenneyhteyksien puutteet ja kulkemisen kapenevat reunaehdot. **Korostammekin, että maaseudun elinvoimalla ja toimivilla fyysisillä ja digitaalisilla yhteyksillä on tärkeä merkitys kokonaisturvallisuudessa maassa, jossa maaseutua 95 %.**

Lisäksi toteamme, että kokonaisturvallisuuden osalta tilannekuva muuttuu koko ajan ja siksi sitä tulee päivittää ja viestiä eri tekijöiden osalta oikea-aikaisesti. Kappaleessa oleva esimerkki Kylävara-konseptista osoittaa hyvin, miten kyläturvallisuuden ja -varautumisen kehittäminen paikallisesti tukee sekä alueellista että kansallista kokonaisturvallisuutta.

Arjan turva, turvallisuus ja kokonaisturvallisuus nousevat selonteossa esille monessa kohdassa ja ne kytkeytyvät moniin myös aluekehittämisen näkökulmiin. Selonteon kappaleessa 3 ”Maaseutumaisten alueiden tilannekuva ja muutostekijät” on kuvattu hyvin maaseutumaisten alueiden ja kuntien elinvoiman vahvistamiseen liittyvät asiat, mm. maa- ja metsätalouden arvoketjut, biotalous, maaseutumatkailu ja muu maaseudun perinteinen sekä uusi yritystoiminta edellyttävät myös maaseudun asuttavuuden, liikennöitävän, myös raskaan kuljetuksen kestävä tieverkon, toimintavarmat puhelin- ja tietoliikenneyhteydet, arjen palvelut sekä osaavaa työvoimaa ja koulutusta. Myös monipaikkaisuus ja etätyön mahdollisuudet tarjoavat vaihtoehtoja sekä halutun arjen toteuttamiseen että työntekemiseen ja yrittäjyyteen. **Nämä kaikki osa-alueet ovat myös osa alueiden elinvoimaa sekä aluekehitystä, mutta myös kansallista huoltovarmuutta ja kokonaisturvallisuutta.**

Selonteossa on kuvattu hyvin maa- ja metsätalouden merkitystä ja sen rakenne muutoksen vaikutuksia (3.4.3.). Samoin on tunnistettu hyvin maaseutualueilla toimivien yritysten ja paikallistauluksien resilienssi (3.4.4.). Yhdymme selonteon toteamaan, että ”yhteiskunnallinen kysymys, miten maatalous ja ruoka-ala kytkeytyvät maaseutumaisten alueiden elinvoimaan, ja miten maaseudun toiminta vaikuttaa kestävä ruokajärjestelmän edellytyksiin ja ruoka-alan houkuttelevuuteen”. **Ruoka-huolto osana kansallista huoltovarmuutta ja myös kokonaisturvallisuutta edellyttää sekä alkutuotannon että koko arvoketjun toimintaedellytysten turvaamista myös tulevaisuudessa.**

Samoin selonteossa mainitaan useassa kohdassa **liikenneyhteydet, liikenneköyhyys, tietoliikenneyhteyksien puutteet ja saavutettavuuden haasteet** maaseutumaisilla alueilla. Sekä fyysinen että digitaalinen saavutettavuus ovat perusinfrastruktuuria ja sekä tasa-arvo että turvallisuuskysymys. Mobiiliverkkojen katvealueet, 3G-verkon alasajon vaikutus puhelin yhteyksiin, tuleva 2G-verkon alasajo sekä valokuituyhteyksien hidas rakentuminen maaseutualueille heikentävät alueiden välistä tasa-arvoa ja vaikuttavat arjen turvaan ja kokonaisturvallisuuteen.

Korostamme selonteon **tavoitetta 5.4 ”Lisätään, kootaan ja hyödynnetään yhteiskunnallista maaseututietoa”** alla oleva **suositusta 19:** ”Arvioidaan maaseudun väestökehityksen vaikutuksia kokonaisturvallisuuden elintärkeille toiminnoille”. Suosituksessa todetaan, että ”maaseudun ihmisten, yhteisöjen ja yritysten toimintakyvyllä on merkittävä rooli yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ja niiden keskinäisten suhteiden vahvistamisessa. Siksi tulisi tunnistaa paremmin maaseutualueiden erityispiirteet ja ottaa ne paremmin huomioon”. Suosituksessa todetaan, että ”ennakoimalla ja tunnistamalla entistä paremmin maaseutualueisiin kohdistuvia toimenpiteitä, joilla on vaikutuksia yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa kuvattuihin

elintärkeisiin toimintoihin ja niiden keskinäisiin suhteisiin sekä laajemmin kokonais-turvallisuuden vahvistamiseen.

Tavoitteeseen 5.4 liittyy vahvasti myös tavoite 5.5. Terävöitetään ja vahvistetaan maaseutupoliittista suunnittelujärjestelmää ja sen alla olevat **suositukset 21 ja 22**, jotka koskevat maaseutututkimusta sekä maaseutuvaikutusten arvioinnin säännön-mukaistamista sekä keskus- että aluehallinnossa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Taina Väre
Erityisasiantuntija

Annukka Mäkinen
Kehittämispäällikkö

Jakelu HaV@eduskunta.fi

Tiedoksi kirjaamo@kuntaliitto.fi